

УДК 343.98

Тунтула Олександра Сергіївна –

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного та кримінального права і процесу,
юридичного факультету
Чорноморського національного університету імені Петра Могили

Oleksandra S. Tuntula –

candidate of juridical sciences, associate professor,
assistant professor of civil and criminal law and criminal procedure of
the Faculty of Law
Black Sea National University named after Petro Mohyla
(10 68 Desantnikov Street, Nikolayev, Ukraine, 54003)

Косаревська Ольга Віталіївна –

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри кібербезпеки та інформаційного забезпечення
Одеського державного університету внутрішніх справ

Olha V. Kosarevskaya –

candidate of pedagogical sciences, associate professor,
associate professor of the department of cybersecurity and information support,
Odessa State University of Internal Affairs
(1 Uspenska Street, Odesa, Ukraine, 65000)

Принципова зміна інноваційного розуміння сутності та властивостей доказів і підстав допустимості такого роду відомостей в антикримінальному судочинстві

У статті обґрунтовано необхідність принципової зміни інноваційного розуміння сутності та основних базисних юридичних властивостей доказів і допустимості антикримінальних відомостей у такій якості в антикримінальне доказування. Запропоновано у статті про докази перспективного Кодексу антикримінального судочинства України розвиток редакції поняття доказів. Підкреслено, що порушення порядку отримання доказів має нести належну юридичну відповідальність винної особи і приводити до недопустимості цих доказів лише у разі сумніву у силу цього в їх достовірності чи у разі відсутності у даних відомостей інших основних базисних юридичних властивостей доказів.

Ключові слова: поняття доказів; основні базисні юридичні властивості доказів; належність, доброякісність і достовірність доказів; недопустимість доказів.

В статье рассмотрены возможности совершенствования понятия и основных базисных юридических свойств доказательств и допустимости антикриминальных сведений в таком качестве в антикриминальное доказывание. Предложено в статье о доказательствах перспективного Кодекса антикриминального судопроизводства Украины развитие редакции понятия доказательств. Подчеркнуто, что нарушение порядка получения доказательств должно нести надлежащую юридическую ответственность виновного лица и приводит к недопустимости этих доказательств только в случае сомнения в силу этого в их достоверности или в случае отсутствия у этих сведений иных основных базисных юридических свойств доказательств.

Ключевые слова: понятие доказательств; основные базисные юридические свойства доказательств; значимость, доброкачественность и достоверность доказательств; недопустимость доказательств.

A.S. Tuntula, O.V. Kosarevska Principal Change of Innovative Understanding of the Essence and Properties of Evidence and Grounds for the Admissibility of this Kind of Information in Anti-Criminal Proceedings

The article deals with the possibility to improve the notion and basic legal features of evidence and admissibility of anti-criminal information of this type in anti-criminal proof. It has been proposed to amend an article on proves in the Draft Code of Anti-Criminal Proceedings with the provision that evidence shall be defined as any information on the fact in general or its certain part which was obtained from objective and/or subjective and/or mixed sources of information. At the same time, this information should have indispensable set of the main basic legal features of evidence which are significance, good quality and reliability. The set of evidence shall be so coordinated and sufficient that the main subject of anti-criminal proceeding could make an opinion on possibility or necessity or impossibility and the lack of necessity to take certain interim or final decision on the case.

It has been highlighted that incompliance with the procedure of obtaining evidence should be followed by liability for the guilty person and resulted in inadmissibility of this evidence only in the event of doubt in its reliability or in the event if this information lacks other main basic legal features of evidence. It has been stated that national procedural legislation and case law based on it and related to equitable decisions in the event of recognition of anti-criminal information as inadmissible evidence under formal circumstances regarding incompliance with the procedure of obtaining evidence and in the event of the lack of doubt in its reliability violates legal status of victims and contradicts p. 2 of Art. 3 of the Constitution of Ukraine regarding the main duty of the state and its authorities to assert and ensure rights and freedoms of all citizens.

It has been also noted that requirements of effective procedural legislation and certain case law on recognition of hearsay evidence as admissible evidence depending on existence or absence of consent from parties to the proceedings do not comply with the principle of professionalism in anti-criminal proceedings.

Keywords: *notion of evidence, main basic legal features of evidence, significance, good quality and reliability of evidence, inadmissibility of evidence.*

Постановка проблеми. Наріжним каменем кримінального і будь-якого іншого судочинства є інститут доказів та їх джерел і порядку роботи з ними, який у ст. ст. 84, 93 та ін. КПК України представлений надто недосконало і суперечливо [6]. Поняття доказів за ч. 1 ст. 84 КПК України викладено достатньо поверхове, непрофесійне і не відображає базисні основні і додаткові юридичні властивості такого роду відомостей, деякі з таких властивостей пояснюються у контексті інших проблем доказування у ст. ст. 85-90 та ін. КПК України, коли називаються завідомо помилкові підстави визнання певних антикримінальних відомостей в якості доказів [6]. Поміж процесуальних джерел доказів ч. 2 ст. 84 КПК України помилково називаються показання та висновки експертів [6], коли перші фактично є своєрідним способом передачі доказів від особистісних джерел до слідчого, суду та інших суб'єктів антикримінального судочинства, а другі – однією із форм представлення в антикримінальному судочинстві доказів, отриманих експертом шляхом дослідження трасосубстанцій чи особистісних джерел або певних відношень чи

явищ або вивчення документів із застосуванням будь-яких спеціальних знань [4, с. 13 та ін.], окрім юридичних, що для антиделіктолога (ордиста, слідчого, прокурора, судді та ін.) вже є не спеціальними, а професійними.

Викладені та інші недоліки в розумінні сутності та властивостей доказів намагалися виправити в межах дисертаційних досліджень та низки інших публікацій С. А. Кириченко [4, с. 169-170], Ю. О. Ланцедова [2, с. 20-22; 8, с. 134-140 та ін.] та О. С. Тунтула [15, с. 169-173 та ін.], коли пропонувалося інноваційне розуміння сутності доказів, їх базисних основних (значимості, законності, допустимості, доброякісності, достовірності) та додаткових (узгодженості, достатності) юридичних властивостей та низки інших тісно пов'язаних з цим проблем антикримінального доказування.

Поряд з цим, у закордонній та вітчизняній практиці з'явилася низка виправдувальних вироків, які винесені судами за суто формальними підставами. Зокрема, ще у 1961 р. поліція штату Огайо, здійснюючі обшук у житловому будинку Мепп, де, за словами поліцейських, знаходився злочинець, і не

повідомивши дану громадянку про проведення обшуку, знайшла у її речах колекцію порнографічних фото, що порушувало законодавство даного штату. На основі цих доказів Мешп спочатку було засуджено, а після оскарження вироку виправдано Верховним судом США, який постановив, що вказані докази були отримані поліцією незаконно і вони не можуть бути використані в якості доказів її вини у порушенні законодавство про зберігання колекції фотографій порнографічного характеру [17].

Після прийняття у 2012 р. нової редакції КПК України [6], що значно активізувала спрямованість вітчизняної судової практики на використання практики закордонних судів і, перш за все, Європейського суду з прав людини, і що вимагає робити й ч. 2 ст. 8 КПК України, згідно якої, принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини [6], з'явилися і набули поширення й аналогічні ситуації із винесення виправдувальних вироків. Багато таких випадків та обґрунтування їх законності наведені й у спеціальній кандидатській дисертації А. В. Панової, в якій, зокрема, додатково обґрунтовується законність практики визнання доказів недопустимими в наслідок їх отримання до внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань [12, с. 104]; або в силу вимог ч. 8 ст. 223 КПК України про необхідність визнання недопустимими доказів, що отримані по закінченню строків досудового слідства [12, с. 104]; та ін., що на думку О. С. Тунтули, фактично не є законним і порушує вимоги ч. 2 ст. 3 Конституції України [5]. Дана норма Основного закону зобов'язує державу та її органи утверджувати та забезпечувати права та свободи у рівній ступені всіх громадян, у даному випадку як підсудного, так й потерпілого, правовий статус якого як раз й цинічно порушили вказані виправдувальні вироки, що винесені на підставі суто формальних порушень процедурного закону за відсутності у суду сумніву з приводу достовірності отриманих у такій спосіб відомостей. За таких підстав виникає необхідність удосконалити наявні інноваційні погляди на сутність і властивості доказів та на допустимість такого роду відомостей в якості

доказів в антикримінальному доказуванні [3, с. 29-32].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Початок принципово новому вирішенню проблеми визначення поняття та властивостей доказів було покладено у кандидатській дисертації Ю.О. Ланцедової, яка, дослідивши детально існуючі фактично 27 завдань оцінки доказів і 17 аналогічних завдань перевірки доказів [7, с. 151-173], дійшла висновку про те, що узагальнююча оцінка доказів повинна мати завдання лише зі встановлення наявності таких основних юридичних властивостей, як значимість, законність, допустимість і доброякісність у кожного окремого доказу, і таких додаткових юридичних властивостей сукупності доказів, як їх достатність та узгодженість [7, с. 172].

Використавши вказані результати, С.А. Кириченко запропонував інноваційну редакцію перших двох частин статті КПК України про докази [4, с. 169-170], а О.С. Тунтула розвила вже цей інноваційний підхід у статтю про докази, яка мала вісім частин із комплексного врегулювання всіх дій з доказами та їх джерелами [15, с. 169-173], що Ю. О. Ланцедова у низці публікацій піддала подальшому удосконаленню, обґрунтувавши необхідність й такої п'ятої основної базисної юридичної властивості доказів, як достовірність [2, с. 41-45; 8, с. 135-137 та ін.], а у наступному дійшла висновку про доцільність залишення лише трьох базисних основних юридичних властивостей доказів – значимості, доброякісності та достовірності, коли допустимість має розглядатися лише в якості результату оцінки, а за порушення вимог законності отримання доказів винні повинні нести відповідну юридичну відповідальність і вказані обставини не мають призводити до визнання такого роду відомостей недопустимими в якості доказів у разі відсутності сумніву в їх значимості, дороякісності та достовірності [10, с. 33-34 та ін.]. На цей час і дана позиція підлягає подальшому удосконаленню у контексті, у тому числі й системного аналізу досягнення мети антикримінального судочинства на підставі рівності повноважень сторін обвинувачення та захисту.

Невирішені раніше проблеми. Але наведені результати судової практики, на думку О. С. Тунтули, свідчать про те, що й цей

інноваційний підхід ще не може вирішити вказану проблему, оскільки, зокрема, така основна базисна юридична властивість як законність, тобто отримання відомостей «в передбаченому цим Кодексом порядку, в т.ч. без застосування обману, погроз чи насильства або без іншого істотного порушення правового статусу соціосуб'єкта» [2, с. 42; 8, с. 136; 10, с. 27 та ін.], унеможлиблює визнання цих відомостей доказом та допуск його в такій якості в антикримінальне доказування.

У силу цього Ю. О. Ланцедова в одній з останніх публікацій вже зайняла принципово нову позицію про необхідність виділення у доказів лише таких трьох базисних основних юридичних властивостей, як значимість, доброякісність та достовірність доказів, запропонувавши дещо новітнє розуміння останніх двох властивостей [10, с. 33-34].

При цьому дана авторка зробила висновок про те, що розглянуті та інші практичні приклади із визнання доказів недопустимими лише за формальних підстав та винесення на цій підставі виправдувальних вироків дають підстави стверджувати про їхню незаконність у всіх тих ситуаціях, в яких допущені формальні порушення порядку проведення досудового слідства не дають підстав для сумніву у достовірності отриманих доказів. У таких випадках «слідчий та прокурор мають понести відповідну юридичну відповідальність за вказані порушення, про те ці порушення не можуть розглядатися як такі, що дають підстави визнавати отримані відомості недопустимими в якості доказів по вказаним справам, особливо в контексті їхньої узагальнюючої оцінки разом з іншими доказами по справі [10, с. 32].

Даний підхід був підданий О. С. Тунтулою подальшому розвитку [3, с. 29-32] із відображенням в статті про докази й послідовності роботи з доказами та їх об'єктивними, суб'єктивними і змішаними джерелами [3, с. 32], а також системного аналізу можливостей впровадження дійсно рівності повноважень сторін обвинувачення та захисту в досягнення базисної мети антикримінального судочинства із встановлення об'єктивної істини та лише на цій основі правильного вирішення антикримінальної справи [3, с. 36-37],

Поряд з цим вказана авторка та Ю.О. Ланцедова у низці останніх публікацій

дослідили й тісно пов'язану із визначенням сутності та властивостей доказів проблему подолання асиметрії повноважень сторони обвинувачення та сторони захисту у частині отримання доказів та порядку здійснення антикримінального доказування [3, с. 44-46; 9, с. 82-86; 11, с. 83-89 та ін.], узагальнення та подальший розвиток чого набуває на цей час особливої актуальності.

Мета статті. Розвиток О. С. Тунтулою вказаної позиції Ю. О. Ланцедової у частині інноваційного розуміння сутності та властивостей доказів, послідовності роботи з такого роду відомостями та з їхніми джерелами та допустимості цих відомостей в антикримінальне доказування, в якому стало б неможливим винесення виправдувальних вироків на підставі визнання доказів недопустимими за суто формального порушення процесуального закону чи інших вимог про порядок їх отримання і складає основне завдання даної публікації.

Виклад основного матеріалу. Новітнє розуміння доказів та їхніх базисних основних і додаткових юридичних властивостей Ю. О. Ланцедова найбільш повно і вичерпно пропонувала представити у низці останніх робіт [2, с. 20-22; 15, с. 28 та ін.] у новій редакції статті «Докази, їх властивості, джерела, суб'єкти, порядок і дії з отримання та форми оперування ними» (об'єднана редакція статей 84 і 93 КПК України 2012 р., статей 65 і 66 КПК України 1960 р.), перша і друга частина якої [3, с. 20-22, 10, с. 28 та ін.] у розвиток дисертаційної позиції С. А. Кириченка [4, с. 169-170] та дисертаційної позиції О. С. Тунтули [15, с. 169-173] у перспективному Кодексі антикримінального судочинства України, де було наведено поняття доказів та визначення сутності значимості, законності, допустимості, доброякісності та доброякісності кожного окремого доказу, а також узгодженості та достатності доказів для прийняття певного проміжного або остаточного процесуального рішення по антикримінальній справі [2, с. 20-22].

В одній із останніх робіт Ю. О. Ланцедова дійшла висновку про те, що із вказаних п'яти основних базисних юридичних властивостей доказів [2, с. 20-22; 10, с. 28 та ін.] має залишитися лише три такі властивості – значимість, доброякісність та достовірність [10,

с. 34-35], коли сутність доброякісності вже уточнювалася таким чином «відомості, що не мають змістовних суперечностей і дають можливість зробити однозначний висновок, а також отримані за відсутності істотних порушень визнаної експертної методики або без використання невизнаної в установленому порядку експертної методики» [10, с. 34].

В цій же публікації Ю. О. Ланцедова також дійшла висновку про те, що раніше запропоновані в якості ситуацій прояву допустимості як однієї із основних базисних юридичних властивостей кожного окремого доказу [2, с. 21; 10, с. 28 та ін.] доцільніше представити у вигляді роз'яснення випадків використання поряд із доказами й інших відомостей [10, с. 30, 35], що виглядає достатньо обґрунтованим в контексті перетворення допустимості із однієї основних базисних юридичних властивостей кожного окремого доказу в «рішення, що має бути прийняте за результатами узагальнюючої оцінки лише наявності у певних відомостей всіх тих основних базисних юридичних властивостей, без яких відомості не можуть перетворитися в докази, а значить й бути допущені в такій якості в антикримінальне доказування» [10, с. 28].

У цьому аспекті О. С. Тунтула вважає за необхідне, по-перше, уточнити, що допустимість фактично виступає результатом оцінки, у т. ч. перевірки, кожної з окремих відомостей в контексті визнання наявності у них невід'ємної єдності основних базисних юридичних властивостей, ще раз підкреслимо - на цей час лише значимості, достовірності та доброякісності [3, с. 21].

По-друге, запропоноване у вказаній публікації редакція роз'яснення ситуацій використання в доказуванні поряд з доказами й інших відомостей: «В антикримінальному судочинстві не потребують доведення: а) положення певного правового акту; б) загальновідомий або преюдиціальний факт, який, однак, може бути використаний безпосередньо при прийнятті рішень поряд із доказами; в) паранормальне явище, тобто таке, яке суперечить відомим законам природи або не може бути ними пояснене [10, с. 30, 35], більш правильно викласти таким чином: «Поряд із доказами в доказуванні можуть бути використані положення певного правового акту із

дотриманням у разі необхідності правил вирішення їх конкуренції чи колізії, а також загальновідомі відомості та/чи преюдиціальні факти та/або презумпції, якщо у головного суб'єкта антикримінального судочинства не будуть виникати сумніви у значимості та/чи достовірності такого роду відомостей» [3, с. 22].

О. С. Тунтула не може також у повній мірі погодитися із запропонованою в цій же публікації [10, с. 34] та у низці попередніх робіт [2, с. 21 та ін.] редакції доброякісності як однієї із основних базисних юридичних властивостей. Сутність доброякісності доказів як однієї з їх основних базисних юридичних властивостей повинна визначатися лише тим, що певні відомості мають неусувні суперечності, що не дають можливості зробити однозначний висновок про наявність чи відсутність у цих відомостей як достовірності чи недостовірності та й можливо значимості чи незначимості [3, с. 22].

Коли ж певні відомості отримані за наявності істотних порушень визнаної експертної методики або із використання невизнаної в установленому порядку експертної методики, то така ситуація має дорівнюватися діям головного суб'єкта антикримінального судочинства з приводу дотримання законності як колишньої однієї із основних базисних юридичних властивостей доказів [10, с. 34], виключення якої разом із допустимістю з кола основних базисних юридичних властивостей в одній з останніх публікацій [10, с. 30-33], Ю. О. Ланцедова обґрунтувала таким чином.

Принциповому розвитку має зазнати викладена у запропонованій редакції статті про докази сутність законності та допустимості доказів в якості основних базисних юридичних властивостей такого роду відомостей [2, с. 20; 10, с. 28 та ін.], а також ст. 86, ст. 87 і ст. 90 КПК України з приводу безумовного визнання недопустимими в якості доказів в антикримінальному доказуванні тих відомостей, що отримані з порушенням передбачено КПК України порядку або із істотним порушенням правового статусу суб'єктів антикримінального судочинства, оскільки на цей час вказаний автор вважає, що недопустимість антикримінальних відомостей в якості доказів, отриманих при вказаних обставинах, повинна реалізовуватися лише у разі, коли отримання антикримінальних

відомостей поза чи з недотриманням порядку, передбаченого КПК України, а також з істотним порушенням правового статусу суб'єктів антикримінального судочинства заважає головному суб'єкту даного судочинства переконатися у наявності у цих відомостей вказаних ознак їх достовірності, тоді як особи, винні у недотриманні порядку отримання доказів або в отриманні їх з істотним порушенням правового статусу суб'єктів антикримінального судочинства, мають нести такий вид та таку ступінь юридичної відповідальності, яка має забезпечити викорінення чи при наймі максимальну міні мазію такого роду випадків [10, с. 30].

Саме такий підхід дозволить виключити випадки винесення судами виправдувальних чи вимушено м'яких вироків у зв'язку із визнанням недопустимими певних антикримінальних відомостей в якості доказів за суто формальними підставами порушення порядку їх отримання чи отримання їх з істотним порушенням правового статусу певного суб'єкта антикримінального судочинства [10, с. 30].

Дуже багато таких випадків наведено і необґрунтовано принципово підтримується у вже згаданій дисертації А. В. Панової [12], що інколи супроводжується й помилковими висновками даної авторки [10, с. 30], що більш доречно аргументувати таким чином.

Зокрема, ухвалою від 20.08.2015 р. по справі № 667/4011/15-к Комсомольський районний суд м. Херсона визнав недопустимим доказом відомості, що були отримані у процесі огляду протоколу огляду та слідчого експерименту у зв'язку з тим, що на проведення даних дій попередньо не було отримано відповідної ухвали слідчого судді, згідно вимог ч. 2 ст. 237 та ч. 2 ст. 234 КПК України, незалежно від того, що власник дав згоди на проведення в його квартирі огляду, оскільки така згода може бути підставою згідно вимог ст. 233 КПК України лише у разі проникнення до житла чи іншого володіння особи. Поряд з цим власник квартири на проведення в ній слідчого експерименту у відповідності із вимогами ч. 5 ст. 240 КПК України й взагалі не давав [12, с. 55].

Далі за текстом даної дисертації А. В. Панова аналізує в якості підстави визнання відомостей недопустимими в якості доказів й у контексті порушення суттєвих умов дозволу, на

підтвердження чого приводить практичний приклад з проведенням обшуку або огляду в іншому житлі чи володінні особи, ніж в тому, яке зазначено в ухвалі про надання відповідного дозволу. Наприклад, колегія суддів Апеляційного суду Київської області ухвалою від 29.01.2014 р. по справі № 361/7678/2013р-к визнала доказ сторони обвинувачення недопустимим у зв'язку з порушенням суттєвих умов дозволу слідчого судді на проведення обшуку, що істотно порушило права обвинуваченого. Відповідно до ст. ст. 234-235 КПК України обшук житла чи іншого володіння, яким за змістом ст. 233 КПК України є і транспортний засіб, проводиться на підставі ухвали слідчого судді, яка серед інших відомостей має містити точну адресу житла чи іншого володіння, які мають бути піддані обшуку. Однак ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла, де проживає обвинувачений, не містить відомостей про дозвіл на обшук іншого володіння – автомобіля. За таких обставин факт виявлення в автомобілі наркотичного засобу сам по собі беззаперечно не свідчить про їх належність його власникові, зважаючи на те, що його було вилучено з порушенням вищезазначених норм, а власником транспортного засобу є не обвинувачений, а інша особа. З огляду на наведене, колегія суддів зазначила, що будь-які переконливі докази того, що метадон та опій, які були вилучені під час обшуку, належать саме обвинуваченому, в матеріалах відсутні [12, с. 58-59].

У такому ж аспекті даною авторкою наводиться аргументація і практичні приклади з приводу визнання відомостей недопустимими, що отримані за межами місячного строку дії ухвали суду на дозвіл з проведення обшук житла чи іншого володіння особи, згідно вимог п. 1 ч. 2 ст. 235 КПК України [12, с. 58-59]; отримання відомостей в процесі проведення слідчої дії чи дії із застосування заходів забезпечення судочинства за іншою адресою, ніж та, що вказана в ухвалі слідчого судді, або іншої, ні та, що указана в ухвалі слідчого судді, дія; а також достатньо широко вітчизняну та закордонну практику, у т.ч. й практику Європейського суду з прав людини, вимоги ч. 2 ст. 11 та п. 2 ч. 2 ст. 87 КПК України, ст. 28 і ч. 2 ст. 64 Конституції України, ст. 5 Загальної декларації прав людини, ст. 7 і ст. 10 Міжнародного пакту про

громадянські і політичні права, ст. 1 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання та ст. 3 [Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод](#), з приводу безумовного визнання допустимими в якості доказів відомостей, що отриманні шляхом катування чи іншого застосування насильства [12, с. 63-75], коли заборона останнього, з однієї сторони, носить абсолютний характер і не має ніяких виключень чи аргументації, а з іншої сторони, робить її достатньо слушний висновок про те, що при визнанні такого роду відомостей недопустимими в якості доказів треба враховувати «вплив обставин, за яких були отримані докази, на їх достовірність і точність [12, с. 75].

У даному відношенні Ю. О. Ланцедова вважає за необхідне підкреслити, що в акценті уваги як на достовірності, так й точності відомостей, що отримані з порушенням тих чи інших вимог процедурного законодавства чи інших правових актів, у т.ч. із застосуванням насильства, обману та інших нелегітимних способів, немає необхідності: достовірність відомостей охоплює й їхню точність [10, с. 31].

За вказані порушення, як додамо й за отримання доказів за наявності істотних порушень визнаної експертної методики або із використання невизнаної в установленому порядку експертної методики, що є частиною ознак попередньої редакції доброякісності як однієї з основних базисних юридичних властивостей такого роду відомостей [2, с. 21; 10, с. 28 та ін.] і що більш правильно реформувати на одних і тих же підставах, що й законність отримання доказів, винна особа має нести такий вид і таку ступінь юридичної відповідальності, що здатна викоринити чи при наймі максимально повно мінімізувати такого роду порушення порядку отримання доказів [10, с. 31].

Але якщо при цьому у головного суб'єкта антикримінального судочинства відсутні сумніви щодо достовірності відомостей, що отримані з порушенням вимог КПК України, у т.ч. вимог ст. ст. 86-90 та ін. даного кодексу, або із істотним порушенням визнаної експертної методики чи із використання невизнаної в установленому порядку експертної методики, а також щодо їх значимості і доброякісності у частині відсутності внутрішніх неусувних

суперечностей, то такого роду відомості повинні бути допущені в якості власне належних, достовірних та доброякісних доказів у відповідне антикримінальне доказування і не призводити до винесення лише за формальних підстав порушення порядку отримання доказів виправдувальних вироків чи інші наслідки визнання такого роду відомостей недопустимими в якості власне доказів [10, с. 31].

А власне за таких недостатньо виважених підстав останнім часом була винесена низка виправдувальних вироків. Зокрема, 26.11.2014 р. був винесений виправдувальний вирок Михайлівським районним судом Запорізької області по справі № 321/954/14-к, провадження № 1-кп/321/102/2014, у зв'язку із проведенням досудового слідства по певному епізоду без внесення відомостей про цей епізод до Єдиного реєстру досудових розслідувань та без призначення по цьому епізоду прокурора та слідчого, а 24.12.2015 р. за аналогічних підстав Орхівським районним судом Запорізької області по справі № 323/3329/15-к, провадження № 1-кп/323/245/15 – у зв'язку з аналогічним порядком проведення обшуку особи та вилучення і огляду саморобного самопалу [12, с. 103]; та ін.

В іншому випадку Коростенський міськрайонний суд Житомирської області ухвалою від 10.09.2013 р. по справі № 279/5103/13-к визнав недопустимими в якості доказів відомості, що містилися у висновку експертизи, призначеної після закінчення строку досудового розслідування [12, с. 104]. За аналогічних підстав Новомиргородський районний суд Кіровоградської області у вирокі від 9.09.2014 р. по справі № 395/414/1-к, провадження № 1-кп/395/41/2014, визнав недопустимими в якості доказів відомості, що отримані захисником після закінчення строку досудового розслідування [12, с. 104].

Даний перелік практичних прикладів можна було й продовжити, особливо за текстом вже неодноразово згаданого спеціально проведеного в контексті вирішення проблем власне допустимості доказів дисертаційного дослідження А. В. Панової [12].

Однак в цьому дисертаційному дослідженні вказані проблеми були лише описово викладені і не тільки не вирішені, але й містили в собі обґрунтування правомірності цих

та інших виправдувальних вироків судів, що фактично цинічно порушували вимоги ч. 1 ст. 3 Конституції України, яка проголосила принципи у контексті реалізації базисного конституційного обов'язку держави положення про те, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [5], і тому держава зобов'язана пізнати, визнати, забезпечити і головне найповніше відновити правовий статус, перш за все, потерпілої особи. А винесення за викладених підстав виправдувальних вироків як раз й цинічно розчавлювало правовий статус даної сторони антикримінального судочинства.

Власне тому викладені та інші чисельні практичні приклади зобов'язали Ю. О. Ланцедову ще раз ретельно дослідити проблему основних базисних властивостей доказів в антикримінальному судочинстві і, принципово переглянувши свої попередні підходи, в одній з останніх публікацій [10, с. 32-33] зробити наступні висновки. Викладені приклади, по перше, показово свідчать про непрофесійність та/або корумпованість суддів, оскільки суттєве порушення порядку досудового розслідування, встановленого КПК України, яке може розглядатися як підстава для визнання певних відомостей недопустимими в якості доказів по конкретній справі, є лише тоді, коли виникають сумніви щодо достовірності отриманих протягом досудового розслідування відомостей, на чому наголошував Європейський суд з прав людини у рішенні по справі «Праде проти Німеччини» від 03.03.2016 р., підкреслюючи те, що «нічого не вказує на те, що в даному випадку поліція діяла недобрсовісно або з умислом порушення формальної процедури Стосовно питання про те, чи наявні сумніви у достовірності доказу (наркотичних засобів), Суд зазначив, що сторони не заперечують те, що наркотичні засоби були дійсно виявлені у житлі заявника, яким користувався виключно він. Так само й не надавав заявник заперечень стосовно висновку експерта. А тому Суд не вбачає будь-яких сумнівів у достовірності доказу. ... У зв'язку з цим Європейський суд з прав людини дійшов висновку про те, що за таких обставин судовий

розгляд був справедливим, а отже порушення ст. 6 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод відсутнє» [16].

Якщо вказане рішення Європейського суду з прав людини застосувати до всіх розглянутих практичних прикладів, то можна зазначити, що допущені формальні порушення порядку проведення досудового слідства не дають підстав для сумніву у достовірності (а зараз треба додати - й щодо значимості та доброякісності цих відомостей), отриманих доказів, а тому слідчий та прокурор мають понести відповідну юридичну відповідальність за вказані порушення (зараз ще додамо – й експерт за проведення експертизи із істотним порушенням визнаної експертної методики чи із використання невизнаної в установленому порядку експертної методики), про те ці порушення не можуть розглядатися як такі, що дають підстави визнавати отримані відомості недопустимими в якості доказів по вказаним справам, особливо в контексті їхньої узагальнюючої оцінки разом з іншими доказами по справі [10, с. 32].

По-друге, особливо приклад з практики із визнанням недопустимими яскраво підтверджує актуальність реалізації запропонованої О. А. Кириченком ще задовго до появи нової редакції КПК України взагалі та ст. 214 даного кодексу, зокрема, концепції безперервності процесуального документування роботи із джерелами доказів, подальше удосконалення якої полягає, по-перше, у допуску до порушення кримінальної справи всіх видів огляду та особистого дослідження, а із санкції прокурора й будь-якої іншої процесуальної дії, якщо цим самим переслідується мета отримати достатні докази наявності чи відсутності в події ознак злочину або обставин, що виключають провадження по справі. Даний підхід надає можливість удосконалити концепцію безперервності процесуального документування роботи із особистісними і речовими джерелами доказів, коли до порушення справи із моменту виявлення такого роду джерел у наявності буде низка передбачених КПК України дій із достатнім ступенем процесуальних гарантій достовірності отриманих доказів [7, с. 192-193].

Дана проблема залишилася й після появи вже цитованої нової редакції ст. 214 КПК України, оскільки треба звернути увагу на те, що

у даній статі кодексу мова йде про внесення заяви чи повідомлення власне про вчинене кримінальне правопорушення, а тому на момент внесення такого роду відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань вже треба знати, що вчинене власне кримінальне правопорушення, а не діяння, що може містити чи ні ознаки такого діяння і для відповіді на це питання виникає необхідність призначити та провести експертизу, яку як раз до внесення відомості до такого реєстру проводити не лише забороняється, але й передбачається відповідальність за такого роду дії слідчого чи іншої посадової особи [10, с. 32-33].

Тому й на сьогодні залишаються актуальними положення дисертаційного дослідження Ю. О. Ланцедової про те, що «такий стан справ на практиці призводить до різного роду ускладнень, порушень і, навіть, фальсифікацій речових джерел чи їх процесуального документування, коли, наприклад, проводять так зване «попереднє» дослідження речовин, що схожі на наркотики, яке нерідко змінює чи зовсім знищує їх. По результатах цього дослідження порушують кримінальну справу по факту виявлення наркотиків і вже потім призначають експертизу, яка у такому випадку, коли об'єкт експертного дослідження вже змінений чи зовсім відсутній, не може бути не фальсифікована [7, с. 63-64]. Аналогічні перепони залишаються у багатьох інших випадках, коли без призначення і проведення експертизи до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань не можна визначитися з тим, чи відноситься певний предмет, пристрій або механізм, особливо саморобний, як це має місце у другому практичному прикладі, до певного виду зброї, якої тяжкості тілесні ушкодження спричинені і тому чи є підстави говорити про наявність ознак певного виду кримінального правопорушення тощо [10, с. 33].

У контексті аналізу інших підстав визнання певних відомостей недопустимими в якості доказів Ю.О. Ланцедова вважає за необхідне висловитися з приводу законодавчого підходу та відповідної судової практики і поглядів деяких авторів на підстави та межі використання в якості доказів відомостей, які містяться в «показаннях з чужих слів». Наприклад, Апеляційний суд Одеської області в

ухвалі від 11.06.2015 р. по справі 520/14721/13-к виключив з мотивувальної частини вироку суду першої інстанції показання з чужих слів на підставі того, що такі показання не були погоджені сторонами, а тому є недопустимими [12, с. 145].

Так само Апеляційний суд Вінницької області в ухвалі від 24.09.2015 р. по справі № 127/11102/14-к зазначив, що вважає обґрунтованою апеляційну скаргу адвоката в частині того, що при вмотивуванні висновку щодо наявності вини обвинуваченого суд першої інстанції безпідставно послався на показання свідка – матері потерпілого, так як вона не була свідком вищезазначених подій, а показання в суді першої інстанції давала зі слів невістки та іншої особи. Відповідно до ч. 4 ст. 97 КПК України суд може визнати доказами показання з чужих слів, якщо сторони погоджуються визнати їх доказами. Як видно з матеріалів провадження, сторона захисту такої згоди не давала. За таких обставин апеляційним судом не можуть братися до уваги показання свідка, а тому повинні бути виключені з вироку як посилення на доказ вини обвинуваченого у вчиненні інкримінованого йому злочину [12, с. 145].

Але вказаний законодавчий підхід та відповідна судова практика, на думку Ю.О. Ланцедової порушують принцип професійності здійснення кожного із видів антиделіктної діяльності, у т.ч. судової в межах розгляду і перегляду антикримінальних справ [10, с. 33; 15, с. 19-20, 155-156 та ін.], а викладена у літературі позиція А. В. Панової [12, с. 145] та ін. авторів з приводу того, що залежність допуску показань інших слів в якості доказів від позиції сторін нібито є проявом консенсусу сторін у кримінальному провадженні та знаходиться у контексті реалізації принципу змагальності даного провадження суперечить інноваційному підходу із необхідності заміни даного принципу на принцип встановлення об'єктивної істини [10, с. 33].

На підставі викладеного О. С. Тунтула доходить висновку про те, що раніше висловлені нею [15, с. 169-173 та ін.], С. А. Кириченком [4, с. 169-170 та ін.] та Ю. О. Ланцедовою [2, с. 20-22; 15, с. 28 та ін.] варіанти вирішення проблеми більш точного визначення сутності та основних і додаткових базисних юридичних властивостей доказів потребують принципового розвитку у

тому напрямку того, щоб підтримати останню з позицій Ю. О. Ланцедової і розглядати:

- допустимість в якості не основної базисної юридичної властивості доказів, а результату оцінки, у т.ч. перевірки, такого роду відомостей на предмет наявності у них невід'ємної єдності лише таких основних базисних юридичних властивостей, як значимість, достовірність та доброякісність, в контексті чого потребують пояснення лише особливостей використання поряд з доказами таких раніше запропонованих складових частин допустимості, як положення певного правового акту та/або загальновідомих відомостей та/чи преюдиціальних фактів та/або презумпцій [3, с. 29-30];

- доброякісність в якості тільки відсутності у такого роду відомостей внутрішніх суперечностей, що унеможливають формування однозначного внутрішнього переконання головного суб'єкта антикримінального судочинства [3, с. 30];

- законність та іншу складову попереднього розуміння доброякісності доказів в якості лише такого порушення порядку отримання відомостей, що тягне за собою відповідну юридичну відповідальність винної особи (слідчого, судді, експерта), але є перепоною для використання такого роду відомостей в якості доказів, якщо вказаний порядок їх отримання не призвів до появи у головного суб'єкта антикримінального доказування сумнівів у значимості, доброякісності та головне достовірності цих відомостей [3, с. 30].

Більш того, виглядає доречним у другій частині нової узагальнюючої статті про докази Кодексу антикримінального судочинства стисло викласти оновлене в контексті дисертаційного та іншого авторського розуміння процедури сутності, послідовності та інших закономірностей роботи із суб'єктивними, об'єктивними та змішаними джерелами доказів [2, с. 59-63; 3, с. 73-78; 7, с. 190-191 та ін.].

З урахуванням викладеного доцільно підтримати позицію Ю. О. Ланцедової запропонувати наступну редакцію статті «Докази, їх властивості, джерела, суб'єкти, порядок і дії з отримання та форми оперування ними» Кодексу антикримінального судочинства України :

1. Доказом є будь-які відомості про факт (зовнішній або внутрішній прояв ознак чи властивостей трасосубстанцій і документів або людини чи його діянь або події як сумативного діяння чи явища природи, в т.ч. діянь хижих тварин, які знаходяться в нерегульованих людиною умовах) в цілому або про його окрему сторону, які отримані від об'єктивних, суб'єктивних та змішаних джерел такого роду відомостей, за умови набуття ними у процесі їх оцінки, у т.ч. й шляхом перевірки, нерозривної єдності таких основних базисних юридичних властивостей, як їх значимість і достовірність, на підставі тільки чого ці відомості й зможуть бути допущені в процес доказування в якості доказів, а також бути використані у доказуванні у разі набуття цими доказами ще й таких додаткових базисних юридичних властивостей, як узгодженість і достатність їх сукупності для прийняття головним суб'єктом антикримінального судочинства (слідчим, суддею) певного проміжного або остаточного процесуального рішення [3, с. 30-31].

2.1. Значимими є відомості, за допомогою яких можна підтвердити або спростувати юридичний факт (обставину) базисного, спеціального чи часткового предмету доказування або доказовий факт як проміжну тезу цього предмету доказування [3, с. 31].

2.2. Достовірними - будь-які відомості, що є адекватними у контексті встановлення обставин базисного, спеціального або часткового предмету антикримінального доказування, і що:

2.2.1. Адекватно відображають обставини як приготування та/чи вчинення діяння (події, явища) кримінального правопорушення або приховання його антиделіктних слідів (слідів, параслідів та/чи квазіслідів діяння, події або явища кримінального правопорушення), так і будь-яких інших діянь (подій, явищ) або ознак чи властивостей трасосубстанцій і документів або людини.

2.2.2. Неадекватно відображають обставини зазначених юридичних фактів внаслідок дистанційних, метеорологічних, освітніх, психологічних, фізіологічних та інших особливостей їх сприйняття особистісним джерелом і запам'ятовування, зберігання, відтворення і передачі відомостей про вказані юридичні факти головному суб'єкту антикримінального судочинства.

2.2.3. Адекватно пояснюють причини зазначеного неадекватного відображення юридичних фактів.

2.2.4. Є адекватними або неадекватними, але свідомо недостовірними і в силу цього набувають відповідну достовірність в контексті антикримінальної справи про дачу таких завідомо неправдивих показань або такого завідомо неправдивого висновку експерта [3, с. 31].

2.3. Доброякісними є відомості, що не мають неусувних суперечностей, які не дають можливості зробити однозначний висновок про наявність чи відсутність у цих відомостей як достовірності чи недостовірності, так й можливо значимості чи незначимості [3, с. 31].

2.4. Узгодженою сукупністю доказів є така їх сукупність, в якій один доказ не суперечить іншому, а існуюча суперечність може бути усунена зазначенням аргументів достовірності одного доказу й недостовірності іншого доказу [3, с. 31-32].

2.5. Достатньою сукупністю доказів - така їх сукупність, що може сформувані шляхом узагальнюючої оцінки у головного суб'єкта антикримінального судочинства однозначне внутрішнє (без зовнішніх факторів впливу) переконання в можливості прийняття на даний момент певного проміжного або остаточного процесуального рішення по антикримінальній справі [3, с. 32].

2.6. Поряд із доказами в доказуванні можуть бути використані положення певного правового акту із дотриманням у разі необхідності правил вирішення їх конкуренції чи колізії, а також загальновідомі відомості та/чи преюдиціальні факти та/або презумпції, якщо у головного суб'єкта антикримінального судочинства не будуть виникати сумніви у значимості та/чи достовірності такого роду відомостей [3, с. 32].

2.7. Доказування в антикримінальному судочинстві полягає у:

2.7.1. Вивченні сутності, послідовності та інших закономірностей роботи із суб'єктивними та/чи об'єктивними та/або змішаними джерелами антикримінальних відомостей.

2.7.2. Плануванні, організації та версіюванні роботи з цими джерелами.

2.7.3. Встановлення джерел такого роду відомостей шляхом збирання трасосубстанцій

та/чи документів та/або залучення їх особистісних джерел.

2.7.4. Отриманні антикримінальних відомостей шляхом дослідження трасосубстанцій та/чи вивчення документів та/або безпосереднього чи опосередкованого спілкування з особистісними джерелами.

2.7.5. Оцінці, у т.ч. й перевірки, антикримінальних відомостей з метою вирішення питання про їх допустимість в якості доказів, якщо буде встановлена наявність у такого роду відомостей їх значимості та достовірності, а також їх узгодженості та достатності в сукупності з іншими доказами для прийняття певного рішення у контексті протидії конкретному правопорушенню.

2.7.6. Використання доказів з метою прийняття певного проміжного чи остаточного процесуального рішення.

2.7.7. Документування процедури та обставин встановлення трасосубстанцій та документів та залучення особистісних джерел та отримання такого роду відомостей, їх оцінки і використання в якості доказів при прийнятті певного проміжного чи остаточного процесуального рішення [3, с. 32].

3. Докази мають право отримувати слідчий (у т.ч. керівник органу досудового розслідування) і суддя (колегія суддів), а в порядку виключення, передбаченого ч.4 цієї статті, – експерт та ордіст, шляхом проведення де-факто слідчих дій:

1) оформлення явки з повинною про скоєння діяння (події) кримінального правопорушення [3, с. 70];

2) отримання усної заяви або письмового повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення чи про його підготовку;

3) затримання і допиту переслідуваного;

4) допиту особистісного джерела;

5) очної ставки між особистісними джерелами;

6) пред'явлення обвинувачення і допиту обвинуваченого;

7) перевірки та/чи уточнення показань переслідуваного, потерпілого чи свідка на місці діяння (події, явища) кримінального правопорушення чи на іншому значимому для антикримінальної справи місці;

8) експерименту з названими особистісними джерелами і без них;.

9) пред'явлення для звичайного, зустрічного чи групового впізнання переслідуваного, потерпілого, свідка, іншого особистісного джерела, трасосубстанції, об'єктивного, суб'єктивного чи змішаного документа;

10) обстеження (огляду, особистого дослідження) місця діяння (події, явища) кримінального правопорушення, місцевості, приміщення, транспортного засобу, трупа людини, тіла живої людини, іншої трасосубстанції, у т. ч. й об'єктивного, суб'єктивного чи змішаного документа з ознаками трасосубстанції;

11) ексгумації трупа людини;

12) вивчення об'єктивного, суб'єктивного чи змішаного документа [3, с. 70];

13) обшуку приміщення, місцевості, транспортного засобу, особистісного джерела [3, с. 71];

14) виїмки трасосубстанції, об'єктивного, суб'єктивного чи змішаного документа;

15) накладення арешту на кошти, інше майно і передачу його на зберігання;

16) контролю засобів зв'язку;

17) оголошення розшуку обвинуваченого, підсудного;

18) отримання зразків на експертизу, а також аналогічних де-факто судових дій.

4. Якщо процес отримання доказів вимагає залучення спеціальних знань, то з цією метою призначається головним суб'єктом антикримінального судочинства і проводиться експертом експертиза, а коли для цього необхідно провести де-факто негласні заходи – призначається головним суб'єктом антикримінального судочинства і виконується ордістом відповідне ордістичне завдання.

5. Обстеження (огляд, особисте дослідження) місця діяння (події, явища) кримінального правопорушення чи іншого значимого для антикримінальної справи місця (місцевості, приміщення, транспортного засобу), а з санкції прокурора і будь-яка інша з названих де-факто процесуальних дій (слідчих, судових, експертних) може бути проведена до внесення повідомлення про реальне чи ймовірне діяння (подію, явище) кримінальне правопорушення, яке готується, триває чи вже скоєне, в Єдиний реєстр досудових розслідувань, якщо без цього не можна отримати достатню та узгоджену сукупність доказів про наявність чи відсутність у

такому діянні (події, явищі) ознак певного кримінального правопорушення або про обставини, що виключають провадження по антикримінальній справі.

6. Трасосубстанції та/або об'єктивні та/чи суб'єктивні та/або змішані документи, в т.ч. акт ревізії, акт перевірки тощо, можуть потрапити у володіння головного суб'єкта антикримінального судочинства й через їх витребування чи у разі добровільної видачі й отримання їх від будь-яких фізичних та юридичних осіб, але отримання доказів можливе тільки шляхом особистого чи експертного дослідження трасосубстанцій або/та вивчення цих документів у межах де-факто процесуальних слідчих чи судових дій [3, с. 71];

7. Допомогу головному суб'єкту антикримінального судочинства в отриманні доказів мають право надавати будь-які фізичні та юридичні особи, у т. ч. представники сторони захисту чи обвинувачення, через:

1) добровільну видачу тих значущих для антикримінальної справи трасосубстанцій та/або об'єктивних та/чи суб'єктивних та/або змішаних документів, що знаходяться в їхньому володінні [3, с. 71-72];

2) повідомлення про вірогідне або реальне місцезнаходження того матеріального об'єкта чи особи, які можуть виступити у даній справі відповідно як об'єктивне чи суб'єктивне джерело [3, с. 72];

3) якщо фізична та/чи юридична особа стала суб'єктом антикримінального судочинства, то вона може надати таку допомогу й шляхом постановки питань чи заяви клопотання з корегування безпосередньо процесу отримання такого роду відомостей та/чи відповідної процедури судочинства [3, с. 71-72].

8. Слідчий представляє докази (надає суб'єктам антикримінального судочинства можливість сприйняти сутність та ознаки такого роду відомостей і порядок їх отримання) у формі протоколу де-факто слідчої дії, суддя чи колегія суддів – журналу судового засідання, експерт чи комісія експертів – висновку експертизи, та у передбачених кодексом випадках чи за вказівкою ініціатора дослідження – й протоколу експертизи, а узагальнююча оцінка і використання доказів здійснюються суб'єктами антикримінального судочинства у передбачених кодексом випадках у формі: 1) постанови про надання вказівки виконати певну процесуальну дію (негласний

захід); 2) постанови про доручення іншому суб'єкту виконати певну процесуальну дію (негласний захід); 3) постанови дізнавача, слідчого, прокурора чи судді (колегії суддів) про направлення антикримінальної справи відповідному адресату; 4) постанови про усунення порушень закону, причин та умов, що сприяли вчиненню діяння (події, явища) певного кримінального правопорушення; 5) постанови дізнавача, слідчого чи прокурора про прийняття у передбачених кодексом випадках будь-якого процесуального рішення, а постанови судді (колегії суддів) – проміжного процесуального рішення; 6) обвинувального, виправдувального чи нейтрального (щодо причетного) вироку; 7) ухвали судді (колегії суддів) про інше остаточне вирішення антикримінальної справи; 8) клопотання зацікавленої особи про прийняття дізнавачем, слідчим, прокурором, суддею певного процесуального рішення; 9) скарги даної особи на діяння, у т.ч. рішення, головних суб'єктів антикримінального судочинства [3, с. 72]; 10) постанови прокурора про перегляд судового рішення у порядку апеляції; 11) апеляції інших уповноважених кодексом суб'єктів; 12) постанови прокурора про перегляд судового рішення у касаційному порядку; 13) касаційної скарги інших уповноважених кодексом суб'єктів; 14) постанови прокурора про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами [3, с. 73].

У даному випадку О.С. Тунтула вважає за доцільне підкреслити й те, що необґрунтовано слідчого, керівника органу досудового розслідування і прокурора у частині безпосереднього здійснення попереднього слідства включати в коло осіб, які є, згідно п. 19 ч. 1 ст. 3 КПК України, стороною кримінального провадження [6].

Але вказані положення суперечать вимогам, перш за все, ч. 2 ст. 9 КПК України, у відповідності з якими, прокурор, керівник органу досудового розслідування і слідчий зобов'язані всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття

законних і неупереджених процесуальних рішень [6].

Адже ж як можна ти осіб, які відносяться до сторони обвинувачення, зобов'язувати виявляти й ті обставини, що виправдовують підозрюваного та пом'якшують його покарання?

Більш правильно видається позиція ч. 2 ст. 9 КПК України, згідно якої слідчий, керівник органу досудового слідства, прокурор у частині можливості безпосереднього проведення окремих процесуальних дій, слідчий суддя та суддя мають визнаватися суб'єктами ведення антикримінального судочинства, а до сторін даного судочинства мають відноситися захисник і прокурор, виконуючий функцію державного обвинувача. При цьому функція процесуального керівництва має перейти від прокурора до керівника органу досудового слідства (дізнання, попереднього розслідування).

Лише у такому разі можна позбутися прихованої переваги у процесуальних повноваженнях захисника, який під кутом зору того, що сторона обвинувачення згідно цитованих вимог п. 19 ч. 1 ст. 3 КПК України [6] та ч. 2 ст. 93 КПК України має право отримувати докази [6] вимагають й для себе аналогічних прав у ч. 3 ст. 93 КПК України [6].

А якщо слідчий і керівник органу досудового слідства будуть виведені з числа осіб, які є стороною антикримінального судочинства, замість прокурора буде лише державний обвинувач, а прокуратура має набути більш притаманної для неї функції здійснення нагляду за точним та неухильним дотриманням закону будь-якими суб'єктами і у цьому розумінні буде правовою рукою Президента України як гаранта згідно ч. 2 ст. 102 Конституції України дотримання Основного закону та правового статусу всіх соціосуб'єктів [5], а також відповідним помічником парламенту та інших правотворчих органів, то тоді державний обвинувач прокурор та захисник як базисні представники держави у сторонах обвинувачення та захисту будуть мати рівні можливості контролювати процес отримання доказів тими суб'єктами, які мають вести антикримінальне судочинство (слідчому, керівнику органу досудового слідства, в певній мірі ординату та експерту, а також слідчому судді, судді) і відповідати за об'єктивне, неупереджене та повне дослідження всіх обставин справи, а

також будуть допомагати цим суб'єктам у найбільш ефективному, раціональному та якісному виконанні даної функції з метою встановлення по антикримінальній справі об'єктивної істини та правильного вирішення на цій основі даної справи.

Більш того, антикримінальний, як і будь-який інший вид, судочинства або доказування – це не спортивне змагання. Тут не може бути переможених і переможців. Такий підхід у будь-якому випадку буде пов'язаний із істотним порушенням прав, свобод, інтересів та/або обов'язків суб'єктів цього судочинства або доказування, насамперед, потерпілого і переслідуваної особи [2, с. 28; 3, с. 38], що, у свою чергу, буде суперечити вимогам ч. 2 ст. 3 Конституції України, згідно яких, права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави і держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [5], тобто кожного учасника антикримінального судочинства, а не незаконне забезпечення правового статусу переслідуваної особи уникнути чи принаймні пом'якшити відповідальність за рахунок відповідного порушення й так вже порушеного кримінальними правопорушенням правового статусу потерпілого [3, с. 38].

Метою антикримінального судочинства має стати встановлення об'єктивної істини, у відповідності з якою переслідувана особа має отримати рівно стільки, скільки заслуговує у відповідності зі ступенем її вини, характеристикою особи та інших обставин справи, а правовий статус потерпілого має бути максимально повно відновлений [3, с. 38].

У цьому аспекті, оцінюючи поточні зміни законодавства в контексті розвитку регулювання правового статусу певних учасників антикримінального судочинства, доцільно враховувати наявність за Конституцією України фактично трьох ступенів неприпустимості погіршення правового статусу соціосуб'єктів, а не двох ступенів, як це обґрунтовувалося раніше у низці публікацій О. А. Кириченка та ін. [3, с. 39].

Зокрема, в одній з останніх робіт О. А. Кириченко згідно вимог ч. 3 ст. 22 Конституції України, в якій говорилося про те,

що при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод [5], розглядав як якості першого ступеня абсолютної неприпустимості погіршення правового статусу соціосуб'єктів і пропонував удосконалити їх виклад в одній із статей перспективного Кодексу конституційного судочинства в такій редакції: «Суспільний розвиток і, як наслідок, його правове регулювання, може здійснюватися лише у напрямку покращення правового статусу фізичної та/чи юридичної особи, а тому не може прийматися новий або вноситися зміни в чинний правовий акт, які погіршують зміст та обсяг їх правового статусу» [3, с. 39].

Відповідно вимоги ч. 1 ст. 58 Конституції України, в якій мова йде про те, що закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи [8], були іменовані другим ступенем відносної неприпустимості погіршення правового статусу соціосуб'єкта і пропонувалося викласти зміст даного ступеня в одній із статей перспективного Кодексу конституційного судочинства України в такій редакції: «Нові правові акти та внесені зміни в існуючі правові акти не мають зворотної сили, тобто не поширюються на ті правовідносини, які розпочалися до вступу даного правового акту в силу, окрім тих правових актів, які покращують правовий статус соціосуб'єктів» [3, с. 39].

При цьому акцентувалася увага на тому, що призначення другого ступеня відносної неприпустимості погіршення правового статусу соціосуб'єктів полягає у тому, щоб зменшити негативні наслідки, якщо все ж таки не вдається утримати суспільний розвиток у напрямку його покращення і виникає все ж таки необхідність прийняття нового закону чи внесення змін в чинний закон [3, с. 39].

На цей час таке розуміння викладених положень Основного закону та запропоновані варіанти їх удосконаленого викладу не можуть вважатися достатніми і підлягають подальшому розвитку у силу того, що треба пояснити одночасну наявність все ж таки двох вказаних норм в одному тому ж Основному законі держави, що на перший погляд виключають одна одну: якщо неможна взагалі погіршувати правовий статус соціосуб'єктів, згідно вимог ч. 3

ст. 22 Конституції України, то як цей же самий Основний закон, ч. 1 ст. 58, все ж таки допускає таке погіршення [3, с. 39-40].

Логічне пояснення такої ситуації може бути таким. Основний закон початкове допускає погіршення правового статусу соціосуб'єктів, але лише за наявності виключних обставин для цього, оскільки неможна гарантувати, що існуючий розвиток суспільства зможе гарантувати постійне покращення правового статусу соціосуб'єктів без виникнення поодиноких ситуацій з короткочасним погіршенням змісту та обсягу суспільного розвитку, а звідси й змісту та обсягу відповідного ситуативного правового регулювання [3, с. 40].

Тоді треба визнати фактичне існування у вітчизняному Основному законі наступних **трьох ступенів неприпустимості погіршення правового статусу соціосуб'єктів** :

1. Перший ступінь відносної неприпустимості погіршення правового статусу соціосуб'єктів, тобто коли початкове декларується принцип неприпустимості погіршення правового статусу соціосуб'єктів, але фактично у контексті наступної можливості його погіршення за наявності тільки виключних обставин.

2. Другий ступінь допустимості лише виключного погіршення правового статусу соціосуб'єктів, тобто коли вже викладаються обставини, за наявності яких все ж таки можливе погіршення правового статусу соціосуб'єктів – за наявності тільки виключних обставин.

3. Третій ступінь абсолютної неприпустимості погіршення правового статусу соціосуб'єктів, тобто коли за наявності виключних обставин все ж таки погіршується правовий статус соціосуб'єктів, але ні за яких обставин вже не допускається поширення дії такого роду діянь, рішень чи правових актів суб'єктів владних повноважень на відповідні вже триваючі правовідносини [3, с. 40].

В одній із статей перспективного Кодексу конституційного судочинства вказані ступені можуть бути викладені у такій редакції :

«В Україні забезпечується дія наступних ступенів неприпустимості погіршення правового статусу соціосуб'єктів в наслідок діянь та/чи рішень та/або правових актів парламенту та інших суб'єктів владних повноважень чи внесенням в такі рішення або правові акти змін :

1. Першого ступеня відносної неприпустимості погіршення правового статусу соціосуб'єктів, коли за відсутності виключних обставин існуючий правовий статус громадян та інших соціосуб'єктів не може бути погіршений [3, с. 40-41].

2. Другого ступеня можливості виключного погіршення правового статусу соціосуб'єктів, тобто за наявності тільки дійсно виключних для такого погіршення обставин [3, с. 41].

3. Третього ступеня абсолютної неприпустимості погіршення правового статусу соціосуб'єктів, коли дія вимог діянь та/чи рішень та/або правових актів суб'єктів владних повноважень чи внесених в такі рішення і правові акти змін, що погіршують правовий статус громадян чи інших соціосуб'єктів у цілому чи в частині, ні за яких обставин не може поширюватися на вже триваючі відповідні правовідносини» [3, с. 41].

Усі суб'єкти антикримінального, як й будь-якого іншого антиделіктного виду, доказування повинні прагнути до встановлення об'єктивної істини у справі, а, значить, і мати у цьому відношенні рівні права, свободи, інтереси і нести рівні обов'язки. Цьому суперечить й існуючий різний обсяг обов'язків, наприклад, особистісних джерел антикримінальних відомостей, насамперед, свідка, потерпілого і переслідуваної особи, власне давати показання і давати саме достовірні показання і т. п. [2, с. 30-31; 3, с. 44].

З урахуванням викладеного та, виходячи з попередньої позиції Ю.О. Ланцедової [10, с. 82-86; 11, с. 83-88 та ін.], О.С. Тунтула вважає, що процесуальні повноваження сторін обвинувачення та захисту у досягненні мети антикримінального судочинства встановити об'єктивну істину по справі і на цій основі правильно вирішити справу можна урівняти у разі:

- виключення слідчого та керівника органу досудового слідства з числа осіб, які відносяться до сторони обвинувачення, залишення поміж них замість прокурора державного обвинувача і наділення слідчого, керівника органу досудового слідства, в певній мірі ордіста та експерта, а також слідчого судді та судді лише функцією осіб, які ведуть антикримінальне судочинство і відповідають за об'єктивне, неупереджене та повне дослідження

всіх обставин справи, а також найбільш ефективно, раціональне та якісне виконання даної функції з метою встановлення по антикримінальній справі об'єктивної істини та правильного вирішення на цій основі даної справи [3, с. 44];

- відмови від так званої змагальності судочинства та заміни даного принципу на принцип встановлення у справі об'єктивної істини та правильного її вирішення лише на цій основі [3, с. 45];

- фактичного у рівняння повноважень слідчого (прокурора) та адвоката із порядком отримання зарплатні лише від держави;

- призначення по антикримінальній справі декількох державних (публічних) обвинувачів та захисників на підставі тільки відповідної складності антикримінальної справи, а не матеріального стану особи, яку вони представляють, що, зокрема, дозволяє зараз робити ч. 3 ст. 46 КПК України одній переслідуваній особі у частині залучення до п'яти захисників [6];

- рівної юридичної відповідальності свідка, потерпілого та переслідуваної особи в частині відмови від дачі показань та дачі завідомо неправдивих показань;

- відмови від конституційного принципу тлумачення всіх сумнівів на користь переслідуваної особи, що вимагає робити ч. 3 ст. 62 Конституції України [5] та ч. 3 ст. 17 КПК України [6] і заміни його новітньою доктриною причетної особи та нейтрального вироку;

- відмови від інституту непрофесійних суддів у вигляді присяжних чи народних засідателів, який на фоні значно кращих за звичай ораторських здібностей захисників, що обумовлюється, перше за все, більш вигідною системою оплати їх праці, що й сприяє залученню на посади адвокатів кращих ораторів, ніж на посади державних чи публічних обвинувачів;

- скасування вимог ч. 1, 2 ст. 338, ч. 1, 2 ст. 441, ст. 421 і ч. 2 ст. 433 КПК України у частині недопустимості погіршення становища власне обвинуваченого, у процесі розгляду справи у першій інстанції за наявності відповідного узгодження прокурора з прокурором вищого рівня, що не може усунути у позиції прокурорів всіх можливих корупційних ризиків [6], оскільки вказані вимоги КПК

України суперечать вимогам ч. 2 ст. 3 Конституції України у частині головного обов'язку держави утвердити та забезпечити права і свободи всіх громадян [5], у т.ч. потерпілого, і тому перша, апеляційна та касаційна інстанції повинні мати повноваження будь-яким чином змінювати рішення досудового слідства та/чи попередніх інстанцій, якщо будуть підстави вважати, що досудове слідство чи попередні інстанції не змогли встановити по антикримінальній справі об'єктивну істину і лише на цій основі правильно вирішити справу, навіть в сторону погіршення становища обвинуваченого та за відсутності відповідної позиції прокурора і прокурора вищого рівня або апеляційної чи касаційної скарги прокурора або потерпілого [3, с. 45];

- скасування вимог п. 3 і п. 4 ч. 1 ст. 38 Закону України «Про судоустрій і статус» суддів [13] та п. 3 і п. 4 ч. 2 ст. 8 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» [14] у частині допуску до участі у конкурсі на вакантні посади судді відповідно касаційних судів та антикорупційного суду осіб, які мають досвід професійної діяльності адвоката не менше десяти та семи років чи п'яти років в інших судах або такий же сукупний разом з адвокатським стаж [3, с. 45-46]. Більш правильно повністю виключити нахил не лише обвинувальний, а й виправдувальний нахил судді.

Дійсно не треба допускати до конкурсу на посади суддів будь-яких рівнів прокурорів, які підтримували обвинувачення і тому вже набули обвинувального стереотипу професійної діяльності (так званої «професійної деградації»), але за таких же умов треба відмовлятися й від можливого адвокатського нахилу суддів у разі обрання на ці посади колишніх адвокатів. За існуючих же умов, коли мантію судді може отягти й адвокат, а у судах першої та апеляційної інстанції й колишній обвинувач, судочинство будь-якої інстанції непрямо буде тяжити до надання переваг стороні захисту або обвинувачення [3, с. 46].

Аналогічним чином не повинні ставати й членами Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, які, згідно вимог п. п. 2 та ін. ч. 1 ст. 93 Закону України «Про судоустрій і статус», проводять добір кандидатів для призначення на посаду судді та здійснюють інші організаційні та дисциплінарні повноваження щодо суддів [13],

особи з адвокатським чи прокурорським стажем в останньому випадку власне зі стажем підтримання державного (публічного) обвинувачення у суді. За таких же міркувань існує достатньо обґрунтована підозра втрати об'єктивності у питаннях реалізації дисциплінарної влади й членами Вищої ради правосуддя щодо як суддів, так й прокурорів чи адвокатів.

Сприяють не рівності повноважень сторін обвинувачення та захисту, а навпаки різному роду перекрученням цих повноважень й інститути приватного обвинувачення та здійснення судочинства на підставі угод, що також порушує новітню доктрину професійності здійснення антикримінального судочинства [3, с. 46];

Висновки. Запропонований варіант вирішення проблеми з найбільш точного і всеохоплюючого правового регулювання інституту доказів та їхніх властивостей та викладена її аргументація О. С. Тунтулою у повній мірі підтримується О. В. Косаревською, але не претендує на завершеність і створює лише належну доктринальну основу для остаточного вирішення цієї наріжної проблеми як антикримінального, так й будь-якого іншого виду антиделіктного доказування у процесі широкої коректної наукової дискусії.

Список використаних джерел:

1. Кириченко А. А. Основы криминалистической микрологии: дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. НЮА України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 1996. 435 с.
2. Кириченко О. А., Ланцедова Ю. О. Основы роботи із джерелами антикримінальних відомостей. Лекція № 3. Курс лекцій з криміналістики: навч. посіб. 2-ге вид. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2017. 72 с. URL: http://philology.mdu.edu.ua/?page_id=344 <59>.
3. Кириченко О. А., Тунтула О. С. Основы роботи із джерелами антиделіктних відомостей. Лекція № 3. Курс лекцій з криміналістики: навч. посіб. 3-ге вид. Київ: Видавець Назаров О. А., 2019. 92 с. (додаток до електронного реферативно-наукового журналу «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці»).
4. Кириченко С. А. Сутність і класифікація доказів та їх джерел у кримінальному судочинстві: генеза і можливості удосконалення: дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2009. 221 с.
5. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996. № 30. Ст. 141. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>
6. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 9-10. Ст. 88. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
7. Ланцедова Ю. О. Сутність і послідовність роботи з особистісними і речовими доказів у кримінальному судочинстві: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Харк. нац. ун-т вн. справ. Харків, 2009. 229 с.
8. Ланцедова Ю. А., Кириченко С. А. Новая доктрина сущности доказательств, их свойств и источников, субъектов, порядка и действий по их получению и форм оперирования ими. *Перші Миколаївські юридичні дискусії: матеріали Міжнародн. наук.-практ. конфер. з нагоди 20-річчя Конституції України*, 18 трав. 2016 р. 36. наук. ст. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2016. С. 134-140.
9. Ланцедова Ю. О., Химченко О. В., Бузун О. О. Допустимість доказів у кримінальному процесі. *The Journal of Eastern European Law. Журнал східноєвропейського права*. 2018. № 51. С. 81-88. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2018/05/lantsedova_khomchenko_buzun_51.pdf.
10. Ланцедова Ю. О., Смірнов М. М. Розвиток інноваційного розуміння поняття та властивостей доказів підстав допустимості такого роду відомостей в антикримінальному судочинстві. *The Journal of*

Eastern European Law. Журнал східноєвропейського права. 2018. № 55. С. 25-37. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2018/09/lantsedova_smirnov_55.pdf.

11. Ланцедова Ю. О., Остапенко Л. А. Проблеми співвідношення асиметрії повноважень сторін захисту та обвинувачення і принципу змагальності кримінального провадження. *The Journal of Eastern European Law. Журнал східноєвропейського права.* 2018. № 60. С. 80-92. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2019/02/lantsedova_ostapenko_60.pdf.

12. Панова А. В. Визнання доказів недопустимими у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.09. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 226 с.

13. Про судоустрій і статус суддів: закон України від 02 черв 2016 р., № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2016, № 31. Ст. 545, зі змінами згідно закону України від 12 лип. 2018 р. № 2509-VIII. ВВР. 2018. № 35. Ст. 267. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

14. Про Вищий антикорупційний суд: закон України від 7 черв. 2018 р. № 2447-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)* 2018. № 24. Ст. 212. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19>.

15. Тунтула О. С. Отримання доказів та форми їх представлення, оцінки та використання у кримінальному провадженні України : дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Національна академія прокуратури України. Київ, 2013. 233 с.

16. Case of Prade v. Germany (Application no. 7215/10). Справа «Праде проти Німеччини»: Judgment European Court of Human Rights, 3 March 2016, final 03/06/2016. HUDOC: database. Electronic data. Strasbourg, 1999–2016. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng>.

17. Mapp v. Ohio, 367 U.S. 643. *United States Supreme Court.* 1961. URL: <http://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/367/643.html>.

References:

1. Kyrychenko A. A. *Osnovi krymynalystycheskoi mykrolohyy: dyss. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.09. NIuA Ukraini ym. Yaroslava Mudroho. Kharkov, 1996. 435 s.*

2. Kyrychenko O. A., Lantsedova Yu. O. *Osnovy roboty iz dzherelamy antykryminalnykh vidomostei. Lektsiia № 3. Kurs lektsii z kryminalistyky: navch. posib. 2-he vyd. Mykolaiv: MNU imeni V. O. Sukhomlynskoho, 2017. 72 s. URL: http://philology.mdu.edu.ua/?page_id=344 <59>.*

3. Kyrychenko O. A., Tuntula O. S. *Osnovy roboty iz dzherelamy antydeliktnykh vidomostei. Lektsiia № 3. Kurs lektsii z kryminalistyky: navch. posib. 3-tie vyd. Kyiv: Vydavets Nazarov O. A., 2019. 92 s. (dodatok do elektronnoho referatyvno-naukovoho zhurnalu "Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi").*

4. Kyrychenko S. A. *Sutnist i klasyfikatsiia dokaziv ta yikh dzherel u kryminalnomu sudochynstvi: geneza i mozhlyvosti udoskonalennia : dys. ... kand. yuryd. nauk : spets. 12.00.09. Klasychnyi pryvatnyi universytet. Zaporizhzhia, 2009. 221 s.*

5. *Konstytutsiia Ukrainy. Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 1996. № 30. St. 141. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr*

6. *Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy. Zakon Ukrainy vid 13 kvit. 2012 r. № 4651-VI. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). 2013. № 9-10. St. 88. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17*

7. Lantsedova Yu. O. *Sutnist i poslidovnist roboty z osobystisnymi i rechovymy dokaziv u kryminalnomu sudochynstvi: dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.09. Khark. nats. un-t vn. sprav. Kharkiv, 2009. 229 s.*

8. Lantsedova Yu. A., Kyrychenko S. A. *Novaia doktryna sushchnosti dokazatelstv, ykh svoistv y ystochnykov, subektov, poriadka y deistvyi po ykh polucheniiu y form operyrovanyia ymy. Pershi Mykolaivski yurydychni dyskusii: materialy Mizhnarodn. nauk.-prakt. konfer. z nahody 20-richchia Konstytutsii Ukrainy, 18 trav. 2016 r. Zb. nauk. st. Mykolaiv: MNU imeni V. O. Sukhomlynskoho, 2016. S. 134-140.*

9. Lantsedova Yu. O., Khymchenko O. V., Buzun O. O. *Dopustymist dokaziv u kryminalnomu protsesi. The Journal of Eastern European Law. Zhurnal skhidnoievropeiskoho prava.* 2018. № 51. S. 81-88. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2018/05/lantsedova_khomchenko_buzun_51.pdf.

10. Lantsedova Yu. O., Smirnov M. M. Rozvytok innovatsiinoho rozuminnia poniattia ta vlastyvostei dokaziv pidstav dopustymosti takoho rodu vidomostei v antykryminalnomu sudochynstvi. *The Journal of Eastern European Law. Zhurnal skhidnoievropeiskoho prava*. 2018. № 55. S. 25-37. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2018/09/lantsedova_smirnov_55.pdf.

11. Lantsedova Yu. O., Ostapenko L. A. Problemy spivvidnoshennia asymetrii povnovazhen storin zakhystu ta obvynuvachennia i pryntsypu zmahalnosti kryminalnogo provadzhennia. *The Journal of Eastern European Law. Zhurnal skhidnoievropeiskoho prava*. 2018. № 60. S. 80-92. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2019/02/lantsedova_ostapenko_60.pdf.

12. Panova A. V. Vyznannia dokaziv nedopustymymy u kryminalnomu provadzhenni: dys. ... kand. yuryd. nauk: spets.: 12.00.09. Natsionalnyi yurydychnyi universytet imeni Yaroslava Mudroho. Kharkiv, 2016. 226 s.

13. Pro sudoustrii i status suddiv: zakon Ukrainy vid 02 cherv 2016 r., № 1402-VIII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*, 2016, № 31. St. 545, zi zminamy zghidno zakonu Ukrainy vid 12 lyp. 2018 r. № 2509-VIII. VVR. 2018. № 35. St. 267. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

14. Pro Vysshchyi antykoruptsiinyi sud: zakon Ukrainy vid 7 cherv. 2018 r. № 2447-VIII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)* 2018. № 24. St. 212. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19>.

15. Tuntula O. S. Otrymannia dokaziv ta formy yikh predstavlenia, otsinky ta vykorystannia u kryminalnomu provadzhenni Ukrainy: dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.09. Natsionalna akademiia prokuratury Ukrainy. Kyiv, 2013. 233 s.

16. Case of Prade v. Germany (Application no. 7215/10). Sprava “Prade proty Nimechchyny”: Judgment European Court of Human Rights, 3 March 2016, final 03/06/2016. HUDOC: database. Electronic data. Strasbourg, 1999–2016. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng>.

17. Mapp v. Ohio, 367 U.S. 643. United States Supreme Court. 1961. URL: <http://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/367/643.html>.